

ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА СТРАЖИЦА

за периода 2021-2028 г.

Раздел „Лечебни растения“

2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
1.ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ.....	3
2.ЦЕЛ И ЗАДАЧИ.....	4
3.НОРМАТИВНА БАЗА.....	4
II.ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯТА В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВО И СЪСТОЯНИЕ НА РЕСУРСИТЕ	5
1.ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНА СТРАЖИЦА.....	5
1.1.ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	5
1.2.ВОДНИ РЕСУРСИ	6
1.3.РЕЛЕФНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	7
1.4.КЛИМАТ.....	7
1.5.ПОЧВИ	8
III.АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ	8
IV. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ВКЛЮЧИТЕЛНО НА РЕДКИ ИЛИ ЗАСТРАШЕНИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ ВИДОВЕ	8
V.ИЗБОР И РЕГЛАМЕНТ НА ТЕРИТОРИИ, КОИТО НЕ СА ЗАЩИТЕНИ, НО ИЗИСКВАТ ПОДХОДЯЩО УПРАВЛЕНИЕ С ЦЕЛ УСТОЙЧИВОТО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ В ТЯХ.	10

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Във връзка с изискванията на чл. 50, т. 3 от Закона за лечебните като неразделна част към Общинската програма за опазване на околната среда на община Стражица за периода 2021-2028 г. е разработен Раздел „Лечебни растения“.

В настоящия раздел са описани видовете лечебни растения находящи се на територията на община Стражица, техните местообитания, начин на използване и опазване на находища и мерки за опазване на ресурсите на територията на общината. Разделът има за цел да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазването на естествените им находища и предотвратяване изчезването на отделни видове лечебни растения на територията на община Стражица.

1. Основание за разработване

Лечебните растения са важна част от природните растителни ресурси и национално природно богатство. Те имат важно място в бита на повечето български домакинства, а през последните десетилетия добиват и важно икономическо значение. За да се опази и съхрани този ресурс, то той трябва да се ползва устойчиво, в количества и по начин които не водят до трайно намаляване на генетичния или ресурсния им потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения. Съгласно чл.79, ал.1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС), кметовете на общините разработват програми за опазване на околната среда. България е единствената страна в ЕС, която има специализиран Закон за лечебните растения и две свързани с него наредби:

- Наредба № 2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, издадена от министъра на околната среда и водите;
- Наредба № 5 от 19.07.2004 за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складове за билки;

Според изискванията на чл.50, т.3 от Закона за лечебните растения (ЗЛР) за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения към общинската програма за опазване на околната среда се разработва специален раздел "Лечебни растения", което е задължение на кмета на общината. Разделът „Лечебни растения“ към ОПООС на община Стражица е разработен на основание чл.50, т.3 от Закона за лечебните растения (ЗЛР) и чл.79, ал.1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Спазени са изискванията на действащото в момента законодателство по отношение на биоразнообразието и лечебните растения, в т.ч. и изискванията на чл. 55 от ЗЛР относно съдържанието на раздела.

2. Цел и задачи

Целта на раздел „Лечебни растения“ е да осигури опазване на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси на територията на община Стражица, като планира ползването, така че то да бъде екологосъобразно и устойчиво. С него се урежда управлението на дейностите по опазването и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки. Специфичните цели са следните:

- Опазване на естествените находища на лечебни растения в община Стражица от увреждане и унищожаване;
- Осигуряване на устойчивото ползване на лечебните растения, недопускащо намаляване на генетичния и/или ресурсния им потенциал;
- Постигане на ефективно прилагане на изпълнителната и контролна дейност на община Стражица в съответствие с изискванията на Закона за лечебните растения и наредбите към него.

Дейностите и мерките представени в този раздел са основно за изпълнение на поставените цели, както и за повишаване ефективността на прилагане на нормативните изисквания по отношение опазването и устойчивото ползване на лечебните растения на територията на община Стражица. Поставените цели може да бъдат постигнати при изпълнението на мерки, задачи и дейности свързани с опазване на лечебните растения в естествените им находища, в т.ч.:

- Изучаване, описание, характеристика и оценка на основните типове природни местообитания и находища на лечебни растения на територията на община Стражица;
- Описание, характеристика и ресурсна оценка на лечебните растения в община Стражица;
- Описание, характеристика и оценка на защитените лечебни растения;
- Опазване на естествените местообитания на лечебните растения;
- Поддържане и съхранение на екосистемите съдържащи лечебни растения;
- Повишаване на културата на населението при добиването на различните части на лечебните растения за да не се допуска увреждането и унищожаването им.

3. Нормативна база

При разработването на програмата са използвани следните нормативни документи:

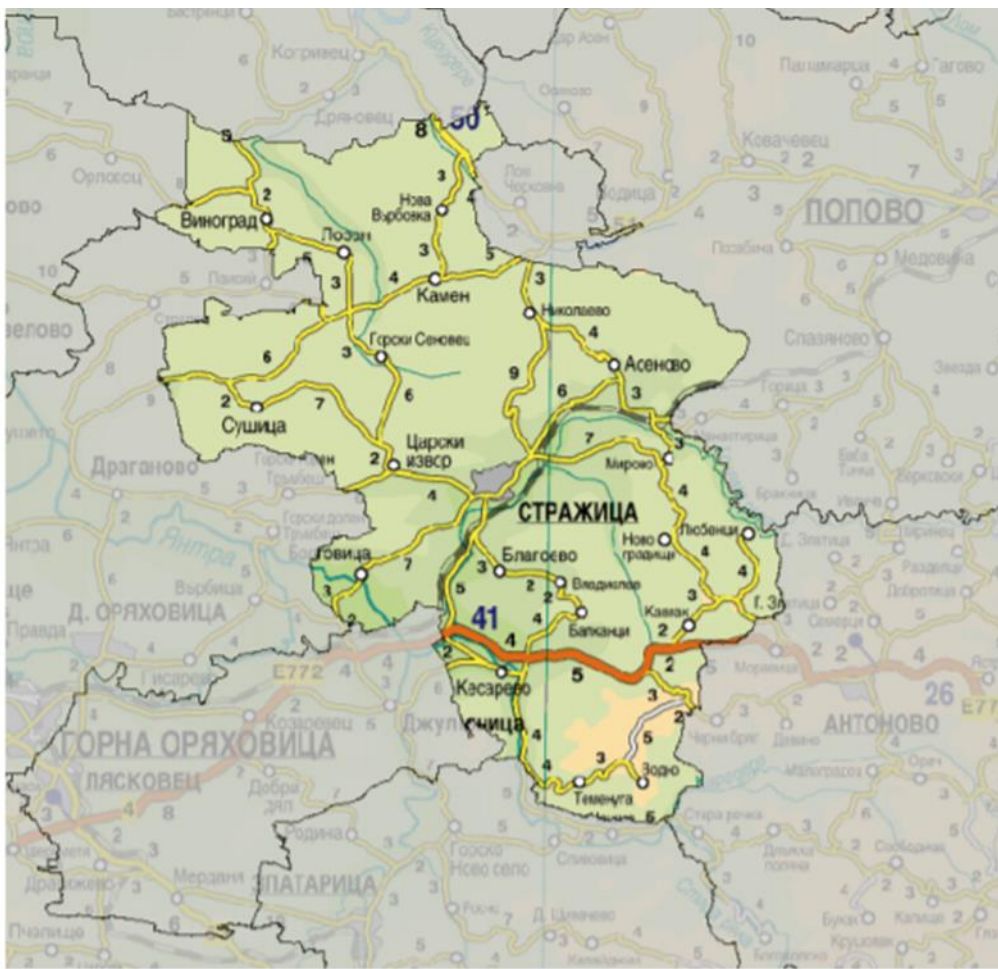
- Закон за опазване на околната среда (ЗООС) (обн., ДВ, бр. 91 от 25.09.2002 г., посл. изм. и доп. ДВ., бр. 21 от 21 Март 2021 г.);
- Закон за лечебните растения (ЗЛР) (обн. в ДВ бр. 29 от 7 април 2000 г., посл. изм. ДВ бр. 17 от 26 Февруари 2021 г.)
- Наредба №2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, издадена от МОСВ (обн. ДВ бр.14 от 20.02.2004 г.)
- Наредба №5 от 19.07.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготовителните пунктове и складовете за билки, издадена от МОСВ (обн. ДВ бр.85 от 28.09.2004 г.)
- Заповеди на Министъра на околната среда и водите за лечебните растения под специален режим (по ЗЛР, чл. 10, ал. 1, 2 и 3);

II. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯТА В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВО И СЪСТОЯНИЕ НА РЕСУРСИТЕ

1. Обща характеристика на Община Стражица

1.1. Географско местоположение

Община Стражица се намира в Северна България и е една от съставните община на Област Велико Търново. Общината е с площ 508,3 km², което е около 10,9% от общата площ на област Велико Търново и заема 5-то място от общо 10-те общини на област Велико Търново. Разполага се в североизточната част на областта, като на юг граничи с община Златарица, на югозапад с община Лясковец, на запад с община Горна Оряховица, на северозапад с община Полски Тръмбеш. На север община Стражица граничи с община Бяла, част от област Русе, на североизток с община Попово от област Търговище и с община Антоново на изток.

Фигура 1 Географско местоположение на община Стражица

Община Стражица е на четвърто място по територия спрямо общините в областта. Най-голяма е община Велико Търново, а най-малка община Сухиндол. По население Стражица е на шесто място сред съседните общини. Населението ѝ към 2020 г., по данни на НСИ, наброява 11427 души.

Стратегическо предимство на общината е разположението ѝ в близост до областния град Велико Търново и зоната на новоизграждащата се магистрала „Хемус“. Местоположението на общината предлага удобен достъп, както до областният град – Велико Търново, така и до София, Русе, Варна, черноморските пристанища и черноморските курорти. През територията на Община Стражица преминава първокласен път София - Велико Търново - Варна, както и София – Плевен - Варна.

1.2. Водни ресурси

Община Стражица попада в Дунавска отточна област, чийто речни води се оттичат към акваторията на Черно море. Общината попада в Дунавския район за басейново управление с център гр. Плевен. Общо водните течения и водните площи разположени на територията на община Стражица заемат 7499 дка, което представлява 1,43% от територия на общината.

Условно района на общината може да бъде разделена на още два водосборни басейна – южната част към водосборния басейн на река Янтра, северната част – към водосборния басейн на река Русенски Лом. Към водосборния басейн на река Янтра се отнася Стара река, която протича през югозападната част на общината със своето долно течение и долното течение на нейния най-голям десен приток Голяма река. Към водосборния басейн на река Русенски Лом се отнася най-горното течение на река Баниски Лом, която води началото си от Драгановските височини и отводнява северната половина на общината. На територията на общината има изградени 30 микроязовира, най-големият от които е „Казълдере“ с обем от 8 млн. m³. Всички от тях общината ги отдава на концесия.

1.3.Релефна характеристика

Общината заема части от Предбалкана и Дунавската хълмиста равнина и обхваща надморска височина от 40 до 499 м. Релефът на общината е предимно хълмист и нископланински. Югозападно от село Железарци се издига връх Корукавак (499м), най-високата точка на общината. Югозападно от село Кесарево и долината на Стара река в пределите на общината са разположени североизточните склонове на възвишение Романа. Земите северно от Стара река и Голяма река условно се причисляват към пределите на хълмистата част на Източната Дунавска равнина. Югозападната част на общината, западно от общинския център се заема от североизточните склонове на Драгановски височини с максимална кота 371 m, разположена южно от село Сушица. Останалата част на общината, северно от долината на Голяма река е заета от югозападните части на Поповските височини – връх Делдже (431 m), разположен северно от село Асеново. В района на град Стражица, Голяма река и в района на селата Бреговица и Кесарево, Стара река образуват обширни долинни разширения, заети от обработваеми земи. Западно от село Кесарево, в долината на Стара река се намира най-ниската точка на общината – 57 m н.в.

Характеристиката на релефа позволява безпроблемното развитие на техническата инфраструктура (система на сгради, съоръжения и линейни инженерни мрежи на транспорта, водоснабдяването и канализацията, газоснабдяването и електроснабдяването).

1.4.Климат

Община Стражица попада в умерено-континенталната климатична област на Дунавската хълмиста равнина (по Л. Събев, Св. Станев, Климатични райони на България и техният климат)., характеризиращ се с горещо лято със засушавания, прохладна и рано настъпваща пролет. Зимният период е с минимални валежи и незадържаща се дълго снежна покривка – средна продължителност 48 дни. Характерни са есенни и пролетни мразове. Климатичните условия са подходящи за отглеждане на повечето от разпространените в България селскостопански култури.

1.5.Почви

По отношение на почвено-географското райониране на България, общината се отнася към Севернобългарска лесостепна почвена зона. На територията на общината се срещат следните почвени типове: черноземи, алувиално-ливадни, алувиално-делувиални, тъмносиви, сиви и светлосиви горски почви, кафяви горски почви, хумусно-карбонатни почви, алувиални почви.

ПЛАНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естественият растителен генетичен фонд със сегашна или бъдеща ценност. Опазването включва поддържане и съхранение на екосистемите на територията на община Стражица, съдържащи лечебни растения на естествените им местообитания, както и поддържане и възстановяване на жизненоспособната популация на видовете.

Ползването на лечебните растения и техните ресурси включва:

- Събиране на билките от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- Придобиването на билки за първична обработка или преработка;
- Събиране на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Ползването на лечебните растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на издадено разрешително за ползване, по реда на Закона за лечебни растения (ЗЛР). Разрешителното не се издава, когато билките се събират за лични нужди от земи, гори или водни обекти, общинска собственост. Разрешителното не се изисква и когато лечебните растения са култивирани от собствениците или ползвателите на земи, гори или водни обекти, освен когато са култивирани от общината.

IV. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ВКЛЮЧИТЕЛНО НА РЕДКИ ИЛИ ЗАСТРАШЕНИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ ВИДОВЕ

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване.

Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и техните популации.

Като основни причини за нарушаване на биологичното разнообразие от лечебни растения е биологически неоправданата експлоатация на находищата. С най-големи последствия са урбанизацията, индустриализацията, строежът на пътища, изхвърлянето и натрупването на отпадъци. Наред с това пряко за влошаване на популациите влияе замърсяването на почвите, резултат на неправилната им химизация за селското стопанство. Силно негативно влияние върху популацията на лечебни растения оказва промяната на естествената и характерна за района растителност, предизвикана от неправилно подбрани или изведени лесокултурни мероприятия – голи и изборни сечи, създаване на масиви от монокултури най-вече от иглолистни видове.

Върху запасите на лечебни растения силно влияние оказва и начина на експлоатация на находищата. Не природосъобразното събиране, липсата на период за възстановяване и покой, нарушаване на нормалното семенно и вегетативно размножаване са основните причини за понижаване възможностите на естествените находища като източник на суровини.

В тази връзка мерките, които следва да се предприемат за опазване на ресурсите от лечебни растения на територията на община Стражица са както следва:

- Осъществяване на контрол за недопускане ползването на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на местообитанията;
- Брането на билки трябва да става в сроковете, определени за всеки вид, тъй като преждевременното или закъснялото бране води до похабяването на техните ресурси;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Брането на билки трябва да се извършва само в райони с плътни находища на отделните видове. Да се избягва брането на единични и разпръснати растения.
- При събиране на диворастящи видове да не се унищожават цялото находище, като се оставя част от най-добрите екземпляри за естественото семенно размножаване и възстановяване на находището.
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на находището;

- Предписания към собствениците на земи, гори или водни обекти около които има находища на лечебни растения, да не се допуска увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове.
- Участие на обществеността при вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината.
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете им лечебни растения, начин на събиране на билките и нормативната уредба.
- При ползване на лечебни растения е необходимо да не се допуска увреждане на дърветата в резултат на чупене, рязане на клони и сеч.

За диворастващите защитени лечебни растения се забранява:

1. Сеченето, брането, късането, изкореняването, хербаризирането независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
2. Унищожаването и увреждането на находищата им;
3. Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
4. Събиране на семена, луковици, коренища и други репродуктивни органи.

Да се спазват изискванията за опазване на находищата на лечебни растения, обект на събиране по чл. 4 от Наредба № 2/ 20.01.2004 година за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения.

Експлоатацията на находищата да се редува с период на възстановяване на ресурсите, посочени в чл. 6 от Наредба № 2/ 20.01.2004 година.

Позволителни за ползване на лечебни растения да се издават само на физически или юридически лица, срещу заплатена такса.

Разрешителното за събиране на билки следва да се издава в периода на събиране на съответната билка по чл. 7 и 8 по Наредба № 2/ 20.01.2004 година и да има срок на валидност.

Количествата лечебни растения, следва да не надхвърлят предвидените проценти за ползване на ресурса, посочени в Наредба № 2/ 20.01.2004 година.

V. ИЗБОР И РЕГЛАМЕНТ НА ТЕРИТОРИИ, КОИТО НЕ СА ЗАЩИТЕНИ, НО ИЗИСКВАТ ПОДХОДЯЩО УПРАВЛЕНИЕ С ЦЕЛ УСТОЙЧИВОТО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ В ТЯХ.

Ползването на лечебните растения и ползването на техните ресурси включва:

- Събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- Придобиването на билки за първична обработка или преработка;
- Събирането на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения. Ползването на лечебни растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на разрешително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Кметът на община Стражица ръководи изпълнителната дейност на Общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

- 1) Организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения (или упълномощени от него длъжностни лица), включени в общинската програма за опазване на околната среда в община Стражица;
- 2) Издава разрешителни за ползване на лечебни растения от земи, води и водни обекти – общинска собственост, в поземления фонд и в населените места на територията на община Стражица;
- 3) Издава удостоверения за билките от култивирани лечебни растения;
- 4) Предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

ПРИЛОЖЕНИЕ №1

Списък на лечебни растения на територията на община Стражица - описани по видове

За територията на община Стражица лечебните растения се срещат предимно на петна или по единично. Преобладават лечебни растения по тревисти места, пътища и храсталаци, които се използват предимно за лечебни цели. За целите на настоящата разработка е ползвана информация, предоставена от община Стражица.

Точна количествена оценка за ресурсите от популациите на лечебните растения в представения по долу списък не може да се даде, поради липса на изготвена методика за наблюдението и оценката им. Като цяло, състоянието на популациите от лечебни растения на територията на общината се преценява, като добро с някои застрашени от изчезване местни видове.

Най-широко разпространени са следните видове лечебни растения:

Дървесни лечебни растения

1. Благун (*Quercus conferta*)

Местообитание: По сухи райони, в общинските гори

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

2. Бяла акация (*Robinia pseudoacacia*)

Местообитание: По слънчеви места, повсеместно

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

3. Бяла върба (*Salix alba*)

Местообитание: По поречията на рекии потоци

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

4. Габър (*Carpinus betulus*)

Местообитание: В районите с надморска височина от 500 до 1 000 м., в общинските гори

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

5. Дребнолистна липа *Tilia cordata*

Местообитание: Сенчести и умерено-влажни места из смесени широколистни гори и пътища

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

6. Едрolistна липа *Tilia platyphyllos*

Местообитание: Из паркове, покрайулицы и пътища

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

7. Зимен дъб *Quercus sessiliflora*

Местообитание: По предпланинските и планинските склонове до 1 600 м. н. в.

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

8. Клен *Acer*

Местообитание: На надморска височина до 1400 м.

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

9. Орех *Juglans regia*

Местообитание: До 400–500 м в припланинските области

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

10. Сребролистна липа *Tilia tomentosa*

Местообитание: Из паркове, покрай улици и пътища

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

11. Червен дъб *Quercus borealis*

Местообитание: В пояса от 0/150 до 1800 м. н. в.

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

12. Черен бърз *Sambucus nigra* L.

Местообитание: В землищата на селата Виноград, Нова Върбовка и Камен

Разпространение на вида: По единично и на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

13. Черница *Morus*

Местообитание: В райони с по-висока температура

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

14. Ябълка *Malus domestica*

Местообитание: Повсеместно

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

Храсти, полухрасти и увивни растения

1. Бръшлян *Hedera helix*

Местообитание: Гористи местности, внаселени места

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

2. Бял имел *Viscum album*

Местообитание: Прикрепен по клонитена дърветата

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

3. Къпина *Rubus caesius*

Местообитание: Из храсталаци, като подлез в широколистни гори, натериторията на сечища, пожарища, край пътища

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

4. Люляк *Siringa vulgaris*

Местообитание: Добре осветени теренис леки, дренирани почви

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

5. Малина *Rubus idaeus L.*

Местообитание: Из храсталаци, като подлез в широколистни гори, натериторията на сечища, пожарища, край пътища

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

6. Мъждряк *Fraxinus ornus* L.

Местообитание: Из каменисти склонове

Разпространение на вида: Самостоятелни съобщества

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

7. Обикновена шипка *Rosa canina*

Местообитание: Среща се предимно в землищата на с.Владислав, с.

Виноград (Местности: „Дива нива“, „Хотулкозу“, „Дюшемето“, „Каин дере“), с. Благоево (местност „Старите лозя“), , с. Николаево, с. Камен и с. Балканци

Разпространение на вида: По единично, на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

8. Смрадлика *Cotinus coggygria*

Местообитание: По сухи и каменисти почви из храсталаци идъбови гори

Разпространение на вида: на групи

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

9. Трънка *Prunus spinosa* L.

Местообитание: Синори, пасища, пустеещи места, край пътища, в землището на гр. Стражица (местност „Тасладжа“)

Разпространение на вида: самостоятелни съобщества

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

10. Червен (обикновен) глог *Crataegus monogyna*

Местообитание: Незалесени площи

Разпространение на вида: Като подлес

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

11. Черен глог *Crataegus pentaguna*

Местообитание: Храсталаци, посклонове

Разпространение на вида: по единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

Тревисти растения

1. Великденче *Veronica*

Местообитание: Горски окрайнини, поддъбове

Разпространение на вида: На петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

2. Глухарче *Taraxacum officinale*

Местообитание: Край потоци, по ливади и тревисти места из целия район, най-разпространено е в землището на с. Нова Върбовка

Разпространение на вида: На петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

3. Дивораствяща мента *Mentha piperita*

Местообитание: В землищата на селата Теменуга и Водно

Разпространение на вида: На петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

4. Живовляк – едрolistен *Plantago major*

Местообитание: По тревисти места, покрай пътища и насипи; В землищата на селата

Теменуга (местности: „Табакери“ и „Увалжата“) и Водно (местности: „Бързаковото“ и „Вала“)

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

5. Живовляк – ланцетовиден *P. Lanceolata*

Местообитание: По тревисти места, покрай пътища и насипи; В землищата на селата Теменуга (местности: „Табакери“ и „Увалжата“) и Водно (местности: „Бързаковото“ и „Вала“)

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

6. Жълт кантарион лечебен (Лечебна звъника) *Hypericum perforatum*

Местообитание: Сухи тревисти, каменисти и храсталачни местообитания; в землищата на гр. Стражица (местност „Казъл дере“), с. Николаево, с. Нова Върбовка (местност „Чернилката“)

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

7. Жълт кисел трън *Berberis vulgaris*

Местообитание: В храсталаци и сухи, каменисти и пясъкливи места

Разпространение на вида: по единично

Статут на вида: Под специален режим на опазване

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

8. Змийско мляко *Chelidonium*

Местообитание: Каменисти, сенчести и открити влажни места

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на

Програма за опазване на околната среда – раздел „Лечебни растения“, Община Стражица
находищата.

9. Камшик лечебен *Agrimonia eupatoria*

Местообитание: Храсталаци, ливади, пасища и горски пътеки

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

10. Кокиче *Galantus*

Местообитание: Поляни и храсталаци

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Защитен вид, забранен за събиране

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Недопускащи увреждане на находищата.

11. Коприва обикновена *Utrica dioica*

Местообитание: Влажни и богати почви

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

12. Кукурмяк *Helleborus odoratus*

Местообитание: Храсталаци, поляни

Разпространение на вида: По единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

13. Лайка *Matricaria chamomilla*

Местообитание: По ливади, поляни, край пътища из целия район; в землищата на селата Камен, Теменуга и Водно

Разпространение на вида: На групи, на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

14. Левурда *Allium ursinum* L.

Местообитание: Из сенчести широколистни гори до 1 200 м. надморска височина

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

15. Лепка *Galium aparine*

Местообитание: Умерено сухи и умерено влажни поляни, ливади и пасища

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

16. Маточина *Melissa officinalis*

Местообитание: Храсталаци и влажни места, край пътища; в землищата на селата Владислав, Виноград, Николаево, Камен и Балканци

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

17. Мащерка *Thymus serpyllum*

Местообитание: Тревисти места, пътища, храсталаци

Разпространение на вида: по единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

18. Медунца *Pulmonaria officinalis*

Местообитание: В храсталаци и влажни места в широколистните гори до 1 700 м. н. в

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

19. Минзухар *Crocus*

Местообитание: По ливадите, поляните, храсталаците, пасищата и др. намного места в страната, до 2 000 м. н.в.

Разпространение на вида: по единично

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

20. Пача трева *Polygonum aviculare* L.

Местообитание: Сухи местообитания

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

21. Подбел *Tussilago farfara*

Местообитание: По влажни глинести брегове, сенчести и оголени места, ровове и насипи; в землищата на селата Владислав (местност „Саук бунар“), Камен (местност „Балиново“), Балканци (местности „Казъл дере“ и „Новакова чешма“)

Разпространение на вида: на петна

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

22. Полски хвощ *Equisetum arvense*

Местообитание: По напоителните и отводнителните канали, изкопите, насипите, покрай жп линии

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

23. Птиче просо *Lithospermum Officiale* L.

Местообитание: Из тревистите места ихрасталаците, изоставените необработени площи, като плевел из нивите и другаде до 1 300 м. н. в.

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на

находищата.

24. Ружа лечебна *Althaea officinalis*

Местообитание: По влажни места, из храсталаци, край реки и заблатени места; в землището на гр.Стражица (местност „Тасладжа“)

Разпространение на вида: -

Статут на вида: защитен вид

Допустимо ползване: забранено събиране

Мерки за опазване: Недопускащи увреждане на находищата.

25. Червен кантарион *Centaury*

Местообитание: Сухи тревисти и каменливи места, ливади и горски поляни

Разпространение на вида: по единично

Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

26. Черен оман *Symphytum officinale*

Местообитание: По влажни места из ливадите, край реките

Разпространение на вида: -

Статут на вида: Не е защитен вид

Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2

предвидени периоди за възстановяване на лечебни растения, съобразени с посочените в чл. 6 от наредба № 2/ 20.01.2004 година (за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения) периоди.

Експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите.

I. Продължителност на периода за възстановяване:

1. при събиране на корени и коренища от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (гръмотрън бодлив, копитник, коприва, лапад алпийски, прозорче горско, решетка безстъблена, теменуга миризлива, чемерика лобелиева, чобанка хибридна, чувен и други) – 2 години;

2. при събиране на корени и коренища от видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия (дива тиква, здравец обикновен, иглика лечебна, лудо биле, мъжка папрат, орехче обикновено, сладка папрат и други) – 3 години;

3. при събиране на грудки (божур червен, змиярник петнист, орехче ливадно) – 2 години;

4. при събиране на листа (боровинка черна и червена, лудо биле, малина, медуница лечебна, подбел, смрадлика, чемерика лобелиева и други) – 1 година;

5. при събиране на стръкове от видове, които трудно възстановяват ресурсите си (горицвет пролетен, иглика лечебна, тинтява горска, тлъстига лютива и други) – 4 години;

6. при събиране на съцветия от иглика лечебна и лопен гъстоцветен – 2 години;

7. плодове и семена от есенен минзухар и зърнеш – 2 години.

II. Не е необходим период за възстановяване при събиране на следните билки:

1. коренища от вълча ябълка обикновена, коприва, орлова папрат, репей и трескот;

2. стръкове от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (ветрогон полски, великденче лечебно, вратига, дяволска уста обикновена, звъника лечебна, змийско мляко, коприва, кучешко грозде черно, пчелинок обикновен, равнец хилядолистен и други);

3. цветни пъпки, цветове и съцветия (бъз черен, глог червен, лайка, липа – дребнолистна, едролистна и сребролистна, подбел, равнец хилядолистен, слез горски и други);

4. плодове и семена с изключение на тези по горепосочената точка 7.

Съгласно чл. 5 от Наредба №2 от 20 януари 2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения не се допуска събиране

на билки в количества надвишаващи, следните стойности определени като проценти от наличието в находището запаси.

1. За корени, коренища, грудки и луковици от видове които лесно възстановяват ресурсите си (напр. вълча ябълка, обикновено глухаре, гръмотрън бодлив, девисил, лапад алпийски, оман черен, орлова папрад, прозорче горско, теменуга миризлива, чемерика лобелиева, чобанка хибридна и др) – до 70%;
 2. За корени, коренища, грудки и луковици, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия (напр. божур червен, здравец обикновен, змиярник петнист, иглика лечебна, мъжка папрат, орехче ливадно, орехче обикновено, ранилист лечебен, сладка папрат обикновена и др.) – до 40%;
 3. За кори, листни и стъблени пъпки (напр. бреза обикновена, бор, върба бяла, дъб летен, леска обикновена и др.) – до 40%
 4. За листа (напр. бреза обикновена, живовлек голям, живовлек ланцетовиден, коприва, леска обикновена, малина, смрадлика и др) – до 70%;
 5. За стръкове (напр. великденче лечебно, звъника лечебна, иглика лечебна, камшик лечебен, коприва, мащерка, напръстник вълнест, подъбиче обикновено, равнец хилядолистен, ранилист лечебен, риган обикновен, тлъстика лютива, шапие и др) - до 70%;
 6. За цветни пъпки, цветове, съцветия и цветни кошнички, плодове и семена (напр. боровинка червена и черна, бъз черен, глог червен, драка, зърнеш, иглика лечебна, лайка, липа – дребнолиста, едролиста, сребролиста, лопен гъстоцветен, мразовец есенен, орехче ливадно, офика, подбел, шипка и др)
- До 70% за едногодишните и до 80% за многогодишните видове.

ПРИЛОЖЕНИЕ №3

Списък на видовете, поставени под специален режим, за които събирането и издаването на позволителни за тях ще се извършва в зависимост от ежегодните заповеди на Министъра на околната среда и водите и съответно на Директора на РИОСВ – Велико Търново.

Съгласно Заповед №РД-162/25.02.2021 г., г на Министъра на околната среда и водите на основание чл. 10., ал. 1, 2, 3 от Закона за лечебни растения се определят допустими за събиране от естествените находища, извън територията на националните паркове, количества от следните видове билки:

1. Божур червен (*Paeonia peregrine* Mill);
2. Зърнастец елшовиден (*Frangula alnus* Mill);
3. Иглика лечебна (*Primula veris* L.)
4. Катраника, пелин бял (*Artemisia alba* Turra);
5. Лазаркиня, еньовче ароматно (*Galium odoratum* (L.) Scop.)
6. Лудо биле, старо биле (*Atropa belladonna* L.)
7. Ранилист лечебен (*Betonica officinalis* L.)
8. Решетка безстъблена (*Carlina acanthifolia* All.)
9. Тлъстига лютива, жълто прозориче (*Sedum acre* L.);
10. Трън кисел (*Berberis vulgaris* L.);
11. Шапиче (*Alchemilla vulgaris* complex);

Ежегодно със своя заповед Министъра на околната среда и водите, забранява събирането и на следните лечебни растения подложени на специален режим на опазване:

- Бенедиктински трън, пресечка (*Cnicus benedictus* L.)
- Волски език (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.)
- Горицвет, пролетен (*Adonis vernalis* L.)
- Дилянка лечебна, валериана (*Valeriana officinalis* L.)
- Залист бодлив (*Ruscus aculeatus* L.)
- Изтравниче, страшниче (*Asplenium trichomanes* L.)
- Исландски лишей (*Cetraria islandica* (L.) Ach.)
- Исоп лечебен (*Hyssopus officinalis* L. ssp. *aristatus*) - Какула едроцветна (*Salvia tomentosa* Mill.)
- Какула едроцветна (*Salvia tomentosa* Mill)
- Копитник (*Asarum europaeum* L.)
- Мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng)
- Момина сълза (*Convallaria majalis* L.)
- Оман бял (*Inula helenium* L.)
- Папаронка жълта, жълт мак (*Glaucium flavum* Crantz)

- Пелин сантонинов (*Artemisia antonicum* L.)
- Пирински (мурсалски алибушки)чай (*Sideritis scardica* Grisb.)
- Пищялка панчичева (*Angelica pancici* Vand);
- Плаун бухалковиден (*Lycopodium clavatum* L.);
- Риган бял (*Origanum vulgare* L. Ssp. *Hirtum*(Link) Ietswaart)
- Ружа лечебна (*Althaea officinalis* L.);
- Салеп (*Orchis* sp. *diversa*);
- Смил жълт (*Helichrysum arenarium* (L.) Moech.);
- Хуперция иглолистна, плаун обикновен (*Huperzia inundata* (L.) Bernh: L. s *elago*);
- Цистозира (*Cystoseira barbata* (Good et Vood) Ag.)

Ограниченията и забраните за гореописаните лечебни растения не се отнасят за количества билки, събирани за лични нужди. Изключението не се прилага за Пирински (мурсалски алибушки) чай.

Приложение №4

Примерен образец на заявление и позволително за ползване на лечебни растения

ДО
КМЕТА НА
ОБЩИНА СТРАЖИЦА

З А Я В Л Е Н И Е

(Съгласно чл. 34 от Закон за лечебните растения)

от.....,живущ/а.....
(трите имена по л.к.) (постоянен адрес)

ЕГН.....,л.к. №издадена на.....от.....

Уважаеми Г-н Кмете,

Моля на основание чл. 21, ал.2 и чл. 22, т. 2 от Закона за лечебните растения да ми издадете позволително за ползване на, в размер накг. свежо(вид лечебно растение, морфологична част) тегло, в периода от.....до.....20.....г. в.....за..... (местност, землище, район и др.)

Продажба (първична обработка).

Прилагам копие от квитанция (или др. Документ)№...../..... за платена такса в общината съгласно приета с Решение№...../.....на Общински съвет Тарифа за ползване на лечебни растенияот земи, гори, води и водни обекти-общинска собственост. Списък на билкоберачите съдържащ трите имена и подпис.

Дата:

Подпис:

/Име, фамилия/

ПРИЛОЖЕНИЕ №5
Примерен образец на разрешително

П О З В О Л И Т Е Л Н О

На основание чл.21, ал.2, чл.22, т.2 и чл.26 от Закона за лечебните растения, въз основа на постъпило заявлениеотсе разрешава: да събере...../кг/...../билка/ в/състояние/ за периода от..... в/местонахождение/ по следния начин на ползване:

1. Събирането да се извършва от находища, в които лечебните растения не са подложени на отрицателно въздействие на естествени или предизвикани от човешката дейност фактори.
2. Обект на събиране са само растителните части, които се използват като билки.
3. Събирането се извършва при подходящи атмосферни условия и годишно време с оглед получаване на качествени билки.
4. Не се допуска увреждане на находищата в резултат на дейността.
5. Не се събират билки в замърсени с тежки метали, пестициди, др. химически или минерални вещества, животински или битови отпадъци райони.
6. Цветовете, плодовете и семената се събират, без да се увреждат другите части на растенията.
7. При събиране на надземните растителни части не се допуска изкореняване на растенията.
8. Не се събират билки от млади, не добре развити или увредени лечебни растения.
9. Повторното събиране на билки от определен район или находище се извършва след възстановяване на популацията.
10. Не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи следните стойности, определени като процент от наличните в находището запаси:80%
- 11.Продължителност на периода за възстановяване на находището:

Съгласно чл.6 , ал.3, т.3 от Наредба No 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ: не е необходим период на възстановяване.

12. Билките се събират в различен период /фаза/ от вегетацията на растенията, както следва:

.....

13. Начини за събиране на билки:

.....

14. За намаляване на механичното увреждане при събирането и транспортирането им билките се поставят в подходящи съдове, без да се мачкат, притискат, уплътняват и запарват.

15. Събирането на билки се извършва с подходящи инструменти, като те трябва да се поддържат чисти, без ръжда по режещите повърхности.

16. При събиране на билките да се спазват хигиенни изисквания, съгласно чл.14 от Наредба No 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ.

17. Лицата, които събират билки са длъжни да поддържат добра лична хигиена, да носят подходящо облекло.

18. Да не се допуска събиране на билки от отровни, силно действащи, алергизирани растения от бременни жени, кърмачки и деца.

19. Забранява се на лица, страдащи от остри заразни заболявания, с отворени рани или кожни инфекции да събират билки.

20. Събраните билки до пренасянето им в билкозаготвительния пункт се съхраняват на сухо място, без достъп на насекоми, гризачи, птици и домашни животни.

21. Организатора на дейността преди всяка кампания провежда инструктаж на лицата, събиращи билки, като ги запознава с изискванията на чл.21, ал.1 от Наредба No 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ.

22. Събирането на билките ще се извърши от:

При извършване на организирано събиране на билки по начини извън регламентираните в

Наредба No 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения

на МОСВ виновните лица ще бъдат санкционирани по чл.73 от ЗЛР с глоба до 3 000 лева,

съответно с имуществена санкция до 5 000 лева.

За ползването на ползваното по-горе количество да се заплати такса

от